

BEGIJNHOF

KORTRIJK

FASE 4 A

NOODOPGRAVINGEN

2004

PH. DESPRIET

ARCHEOLOGISCHE STICHTING VOOR ZUID-WEST- VLAANDEREN v.z.w.

Hierna volgt een tussentijds rapport van het archeologisch onderzoek ,dat door de Stichting uitgevoerd werd op verzoek en met vergunning van de Afdeling Monumenten en Landschappen , dat sedert 1 april 2004 het beheer van het I.A.P. heeft overgenomen .

Gevolg :7 maand lang intens veldwerk in het Kortrijkse Begijnhof ,fase 4 A .

Werden gerealiseerd :

- opgraving woning 27
- herontdekking van het 16e-eeuwse groothuis nrs.30/26
- lokalisatie en onderzoek oostelijke gracht
- grondige studie van een reusachtig afvalstort (16e-19e eeuw) op de plaats van de moestuin
- scherper inzicht rond de bouwgeschiedenis van woningen nrs. 24 ,28 en 29 .

Dit project ,eind 2003 nog niet eens te voorzien , was een der eerste in het kader van het strenger geworden decreet op het archeologisch onderzoek . Geen opgraving meer van niet-bedreigde sites ,maar enkel noodopgraving ,begeleidend onderzoek en preventief optreden .

Het Kortrijkse Begijnhof was daar een sprekend voorbeeld van ; alle onderzochte huisbodems zijn onder beton verdwenen ,de centrale moestuin afgegraven !

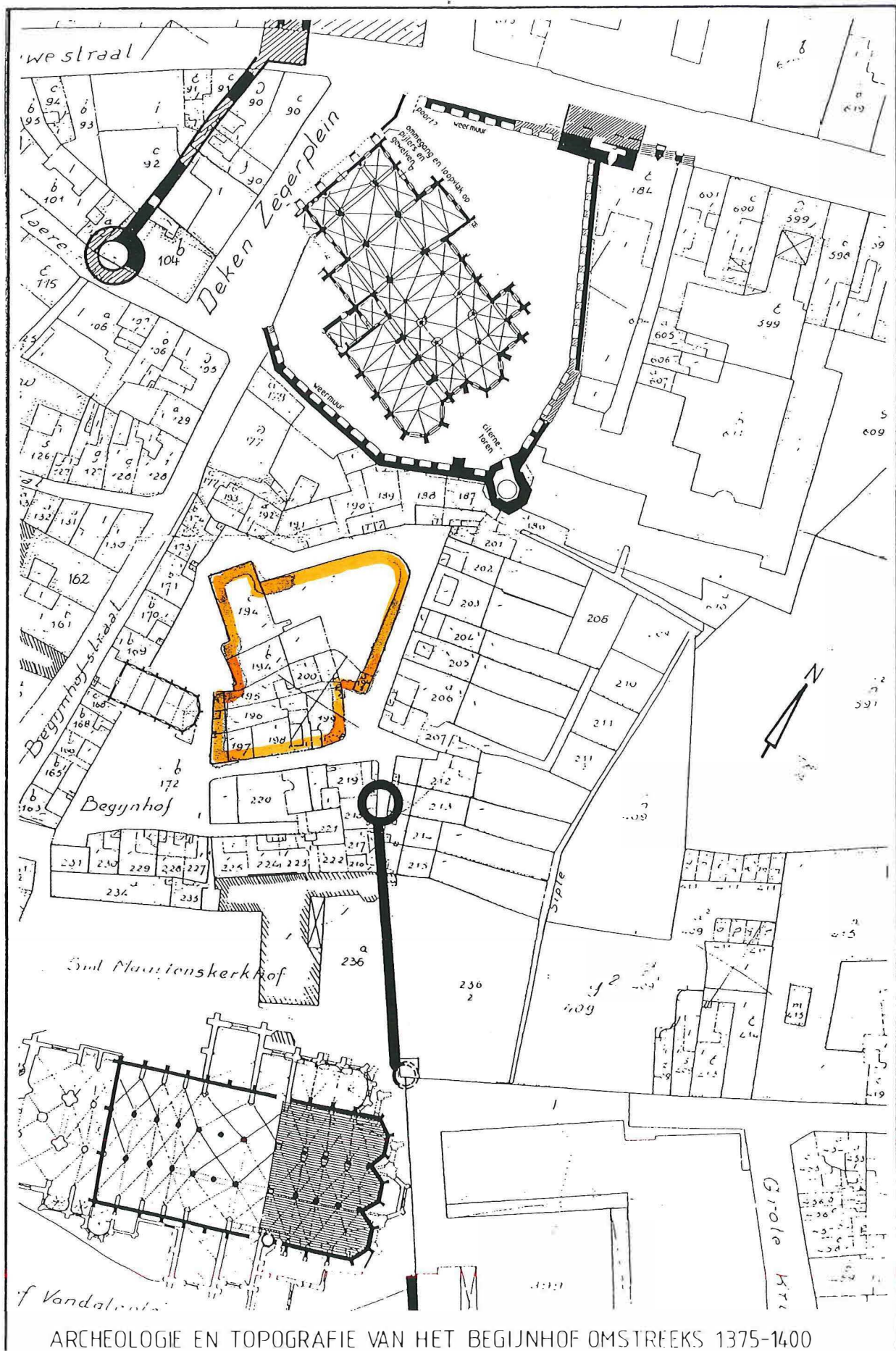
Het besluit : dringende noodzaak aan verder thematisch onderzoek en studie zijn in 2005 nodig om de bouwgeschiedenis van de nog te restaureren panden op voorhand juist te kunnen inschatten en de gepaste herstellingen te kunnen uitvoeren .

Te Kortrijk , 22 november 2004

Philippe Despriet
Verantwoordelijke werkleider

Ph.D.

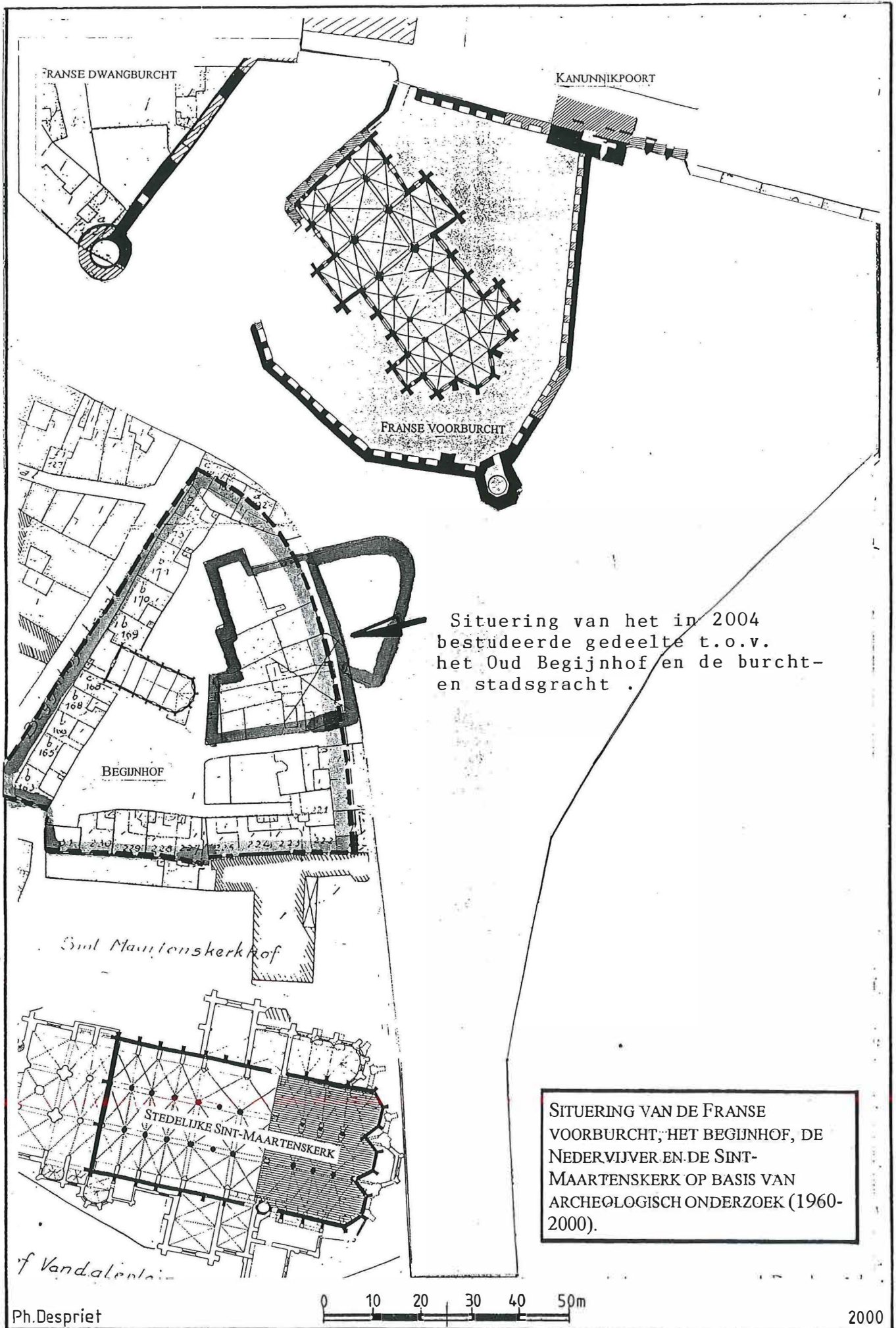
.....

ARCHEOLOGIE EN TOPOGRAFIE VAN HET BEGIJNHOF OMSTREEKS 1375-1400

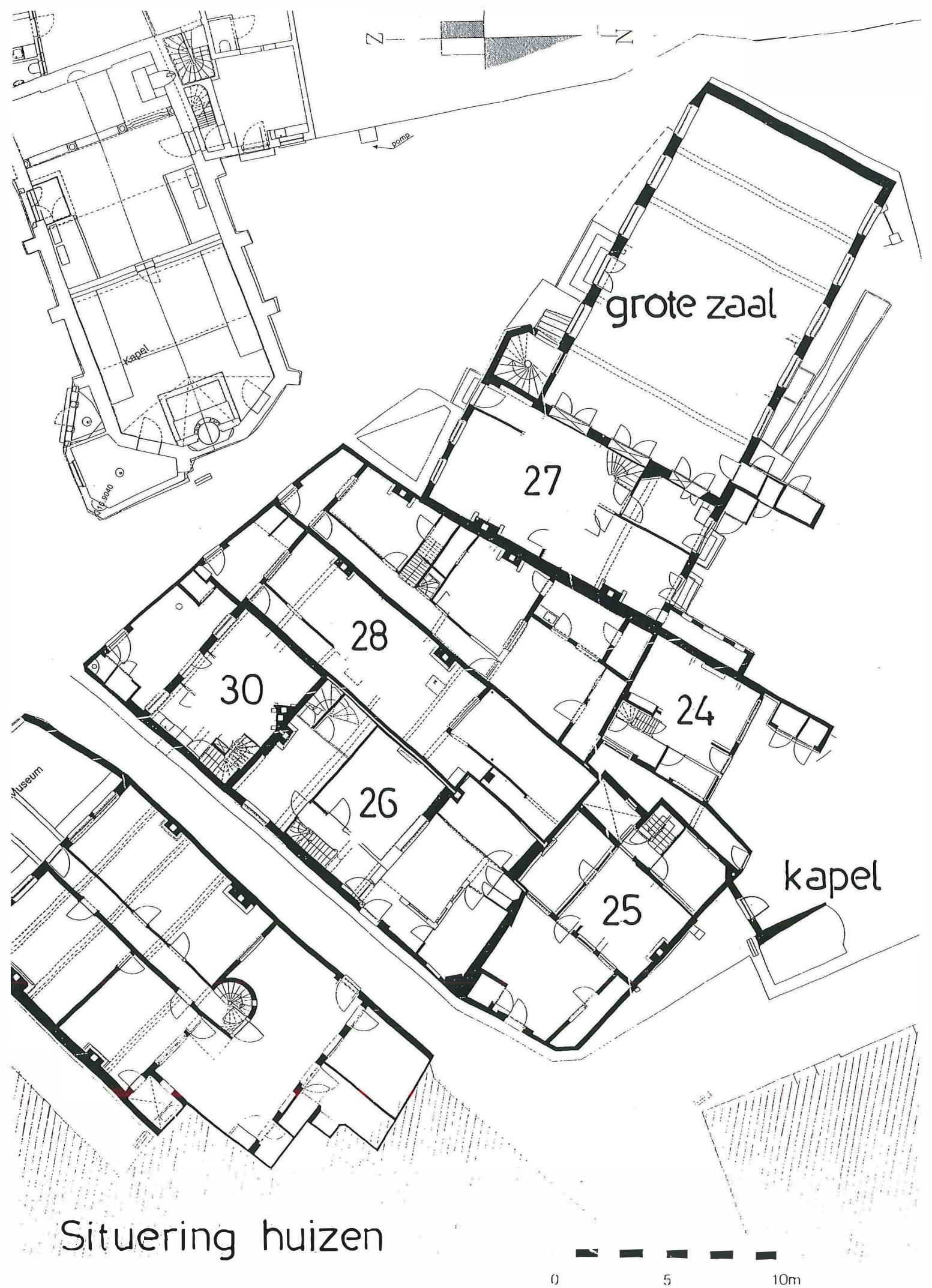
Situering van de in 2004 bestudeerde ruimte in het Kortrijkse Begijnhof t.o.v. het hedendaagse kadaster .

In raster en in volle zwarte lijnen de voornaamste reeds opgegraven archeologische kerken ,Franse burcht en stadsmuur .

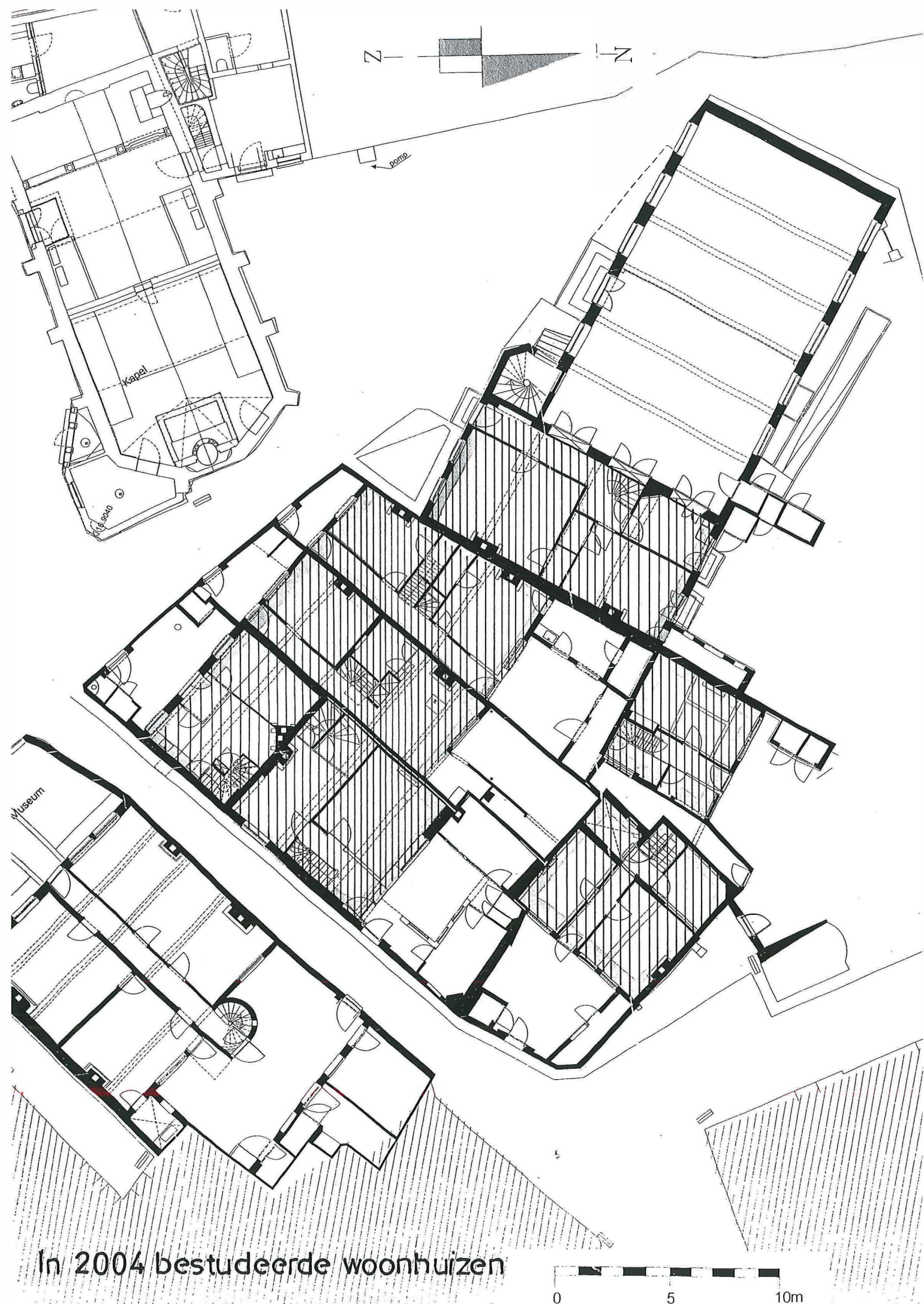
Situering van het in 2004 bestudeerde gedeelte t.o.v. het Oud Begijnhof en de burcht- en stadsgracht .

SITUERING VAN DE FRANSE VOORBURCHT, HET BEGIJNHOF, DE NEDERVIJVER EN DE SINT-MAARTENSKERK OP BASIS VAN ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK (1960-2000).

Situering huizen

0 5 10m

Z N

Kapel

Museum

In 2004 bestudeerde woonhuizen

0 5 10m

Algemene vaststellingen :

- in tegenstelling tot de oudere woningen 28 en 29 vertoont deze constructie een perfecte rechthoekige ,vooraf bepaalde plattegrond (binnenwerks :5,70 x 11,50 m).

- de Sint-Annazaal en woning 27 vallen op door hun identieke oriëntatie ,afwijkend van de oudere woningen 28 en 29 .

- de bouwmaterialen zijn dezelfde : uniform gebruik van baksteen (formaat : 23,5/24 x 5 x 11 cm) en Balegemse steen (vensteromlijstingen) .

- een sondering aan de oostgevel toont aan dat de onderbouw vanaf -2,10 m diepte uit witte ,rechthoekig gehakte blokken Brabantse steen bestaat en mogelijk zelfs aan de gracht paalde.

- in het metselwerk van de oostgevel herkennen we jongere verbouwingen van venster en deur op het gelijkvloers .

- op de verdieping bewijst een rondbogige ,dichtgemetselde deur dat de traptoren op woning nr. 27 uitgaf .

- op de verdieping verraadt een slordig metselwerk aan de zuidzijde en een zichtbare naad tussen achter- en zijgevel dat daar aanvankelijk vakwerk aanwezig was .

- westelijke voorgevel werd geheel herbouwd in 1855 .

- Globaal besluit : woning 27 en Sint-Annazaal vormen samen één groot complex dat planmatig én in één fase gerealiseerd werd , en door zijn regelmaat ,stijl en materiaalgebruik geheel afwijkt van de oudere huizen 30/26 ,28 en 29 .

Of het complex door een ouder voorafgegaan werd ,is een opgave voor het onderzoek in 2005 .

Opgraving in nr. 27 :

Een ruimte van 3,10 x 5,45 m werd vlak afgeschaafd en

een doorsnede van de bodem gemaakt . Die is als volgt opgebouwd :

- tot -0,47 bevindt zich aan westzijde de fundering van 1855 ,samengesteld uit een samenraapsel van baksteenfragmenten (20 x 4,5 x 10 cm).

- de westfundering bestaat uit uniform baksteenmetselwerk, dat identiek is aan dat van de oost, noord- en zuidzijde ,en geen versnijdingen vertoont .De gevel van 1855 rust dus op de originele onderbouw van 1682 .

- van -0,47 tot -1,01 m is geheel de woning n.a;v. de verbouwing van 1855 met grof puin van baksteenfragmenten ,leien, bruinrode rechthoekige vloertegels en cementresten opgehoogd .

- van -1,01 tot -1,40/1,43 m bevindt zich over geheel de opgegraven zone een vette ,grauwzarte laag ,die uitsluitend aardewerk en steengoed (nadruk op de periode 1500-1550) ,5 munten ,beenderen als keukenafval en baksteenpuin bevat . Blijkbaar heeft men hier de bodem doelbewust opgehoogd met een laag ,die ongetwijfeld uit de aanpalende stadsgracht afkomstig was .

- op -1,43 m diepte bevinden zich een baksteenfundering (baksteen : 25 x 5 x 12 cm) en een grove puinvulling ,wellicht het overblijfsel van een laat-middeleeuws gebouwtje op de rand van burcht- en stadsgracht .

- geen enkel spoor van de brandlaag van 1382 .

Inventaris van de vondsten voor de periode 1500-1550 :

- grijs ,radgestempeld 1200-1250	4 fragm.
- grijs ,red.gebakken	388
- hoogversierd	26
- bruinrood,ox.gebakken	1715
- bruinrood,slibversierd	120
- bruinrood,slib- en krastechniek	3
- steengoed	120
- vroege majolica	2
- glas	26

Totaal voor de periode 1200-1550: 2404 fragmenten

Bespreking :

Vier scherven van grijs ,reducerend gebakken vaatwerk vertonen op rand en schouder een radstempelornament ;het gaat om Kortrijkse producties ,waarvan een ovenstort aan de Rijselsestraat opgegraven werd . Het is het oudste middeleeuwse vondstenmateriaal in het begijnhof .

Een groep van 26 hoogversierde scherven is te situeren in de periode 1250-1325 . Het gaat om eenorige kannen met groen glazuur en ingestempelde radversiering van rijen streepjes .

Bij het bruinrode ,oxyderend gebakken vaatwerk zijn er maar weinig chronologische aanknopingspunten.

We beperken ons tot 2 fragmenten van twee niet geglazuurde, slordig gedraaide kruikjes op vlakke voet ,soms in publicaties als "pochonné" vermeld . Het gaat om vaatwerk ,dat van een stempel op de wand voorzien is en dankzij een Kortrijkse schatvondst en een opgraving in het Hospice Gantois in Rijsel (Fr.,Nord) te dateren is in de 1e helft van de 16e eeuw .

Vooraf het steengoed biedt goede aanknopingspunten om de slijklaag ,afkomstig uit de aanpalende stadsgracht ,te dateren. We vermelden :

- 1 scherf van proto-steengoed , ca. 1225-1275
- 3 vormen van Siegburgs steengoed uit ca. 1450-1550 .
- 15e-eeuwse scherven van kruikjes uit Langerwehe .
- 8 scherven van een kruik uit het atelier aan de Maximilianstrasse in Keulen , ca. 1520-1550 ; het stuk draagt op de buitenwand opgelegde medaillons op de schouder ,eikenloof over het volledige kruiklichaam en de voorstelling van een vorstelijke figuur .
- naast een fragment van een baardman uit Raeren leverde dit pottenbakkerscentrum een eenorige bierkruik op golvende voet ,1475-1550 ; een eenorige kruik met halsring ,1500-1550 en een kruik op een hoge ,geprofileerde en ingesnoerde voet , ca. 1550-1600 .

- Het besluit : op de plaats waar nu nr. 27 staat ,vonden tijdens de 16e eeuw grote anaardingen plaats met slib en modder, aangevoerd uit de aangrenzende burcht- en stadsgracht .

Deze activiteiten passen ongetwijfeld in allerlei plannen , opgezet om het terrein achter het begijnhof te verruimen en bouwrijp te maken , een evolutie die in de periode 1606-1622 inderdaad voltooid werd .

De herontdekking van het "grote huis"(woningen 26 en 30)

Merkwaardige vaststelling : de nrs. 26 (oostelijke ruimte) en 30 (westelijke ruimte) vormen samen één groot gebouw ,dat in één bouwfase ontstaan is .

Uniform materiaalgebruik van baksteen (23,5/24 x 5 x 11 cm), in zowel het westelijk als het oostelijk gedeelte .

In het nr. 30 werd een centrale toegangsdeur door verbouwing zowel in hoogte als in breedte gereduceerd .

Dit gebouw van 6,33 x 4,53 binnenwerks bestaat enkel uit één kamer met verdieping

In de zuidwand bevindt zich een dichtgemetseld ,korfbogig venstertje met houten kader en resten van brandglasvulling .

In de noordwand werd een dichtgemetselde muurnis (0,50 m breed) aangetroffen .

In de oostwand tekende zich een grote ,centrale haard af, met in het metselwerk nog de aanzet van de verdwenen schouwmantel ;breedte 2,48 m .In de wand van de centrale stookplaats was de muur uit plat gelegde bruinrode daktegels opgebouwd ;vloer van bruinrode tegels .

In de zuidoosthoek was een keldertje zichtbaar ,met in de vloer twee bruinrode ,slibversierde tegels (15 x 15 cm).

In woning nr. 26 ,binnenwerks 6,40 x 7,10 m , stelden we aan de vier zijden eveneens een uniform materiaalgebruik vast , nl. baksteen (23,5/24 x 5 x 11 cm).

Op de verdieping van de oostgevel was een korfbogig afgedekt venster met jonger metselwerk dichtgemaakt ; tuitgevel met vlechtingen .Geen enkel gebruik van natuursteen .

Tegen de oostelijke binnenwand waren dezelfde grote haardresten en stookplaats als in nr. 30 zichtbaar .Duidelijk was zichtbaar dat het om één centrale haard met schouwmantel ging , die beide huisgedeelten bediende .

Het westelijke kamergedeelte was volledig onderkelderd en voorzien van een westelijke en noordelijke toegang . Resten van een trap waren in de noordwesthoek herkenbaar .

Het muurwerkonderzoek leverde voor de bovengrondse structuur een zeer belangrijk besluit op : de nrs. 30 en 26 vormen samen

een in één bouwfase opgetrokken woning met rechthoekige plattegrond van 12,80 x 7,00 m .

Tijdens de opbouw werd doelbewust een onderscheid gemaakt tussen een hogere westbouw (het ontvangstgedeelte) en een iets lagere oostbouw (het residentiegedeelte) ; beide zijn boven de nok van het dak duidelijk van elkaar gescheiden door een bakstenen windgevel .

Meteen stelt zich de vraag naar de identificatie van deze constructie . Vermoedelijk betreft het hier het "grote huis" , voor het eerst in 1560-1562 vermeld .

Met andere woorden : deze opvallend grote woning , duidelijk te onderscheiden van de veel recentere woning van de grootjuffrouw (1649) en van de Sint-Annazaal (1682), is in dit geval het oudste ,nog bestaande huis in het begijnhof en dateert nog van de 16e eeuw .

Andere vaststelling : zowel de muur van de voortuin als de gebouwenresten aan de achterzijde zijn opgetrokken uit een amalgaam van bakstenen (zeer uiteenlopende formaten) en recuperatie . Opvallend is dat al deze laat-17e-eeuwse constructies in zowel deur- als vensteromlijstingen voorzien zijn van natuurstenen bouwelementen ,gehakt uit Balegemse steen .

Laatste vaststelling : tijdens de slopingswerken werd het bestaan vastgesteld van een ronde ,bakstenen beerput (diameter: 1,10 m binnenwerks) die het laat-17e-eeuwse muurtje van de afgesloten voorkeer voorafgaat .

Een honderdtal scherven van gebruiksaardewerk werd in die omgeving ingezameld .

Overige vaststellingen

Woning 24 :

- is beduidend jonger dan woning nr. 27 ,die deel uitmaakte van de Sint-Annazaal en dus van 1682 dateert .

In fundering was duidelijk een versnijding tussen beide huizen zichtbaar .

Datering : vermoedelijk 18e-eeuws .

Geen systematisch onderzoek mogelijk . Vondsten beperken zich tot een volledig afgesleten zilveren munt en tot een lakenloodje .

Tijdens het afvoeren van de bodem werd op 2 juni 2004 een bakstenen keldertje van 4,10 x 2,20 m in de zuidwestelijke hoek aangesneden . Een bakstenen muurtje verdeelde de ruimte in twee helften .

Woning 25 :

- geen bodemvondsten .

- het bakstenen sluitmuurtje bestond uit een amalgaan van recuperatiematerialen .

Woning 28 :

- losse schervenvondsten (15e-18e eeuw) in de bovenlaag ; geen opgraving mogelijk .

- vermoedelijk is een deel van de verdieping ,palend aan nr. 27 ,reeds tijdens de 18e eeuw gedeeltelijk herbouwd ,wat aan de binnenzijde duidelijk in het baksteenmetselwerk herkenbaar is.

- bakstenen sluitmuur van de voorkoer is jonger dan het huis zelf ;versnijding in het metselwerk is goed zichtbaar .

Woning 29 :

- in het metselwerk van de voorgevel bleef een versnijding gedeeltelijk zichtbaar ; woning is dus jonger dan nr. 30/26 , wellicht reeds bestaand in 1560-1562 .

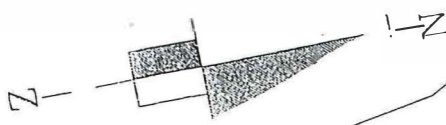
- in de deuromlijsting van Balegemse steen in de sluitmuur van de binnenkoer stond het bouwjaar 16(49). Deze muur is tegenaan de voorgevel van de woning aangezet ,en de versnijding is duidelijk zichtbaar .

- in het interieur van nr. 29 herkent men de smeedijzeren ankers in de zijgevel van nr. 30 .

Het besluit is duidelijk :de woning werd opgetrokken na 1560-1562 ,maar voor 1649 . Zij vertoont in de voorgevel een type deur en bovenlicht ,typisch voor de late 16e en vroege 17e eeuw .

Net zoals alle gebouwen uit die periode werd er , - soms op een datumsteen na - ,vrijwel geen natuursteen aangewend en gebruikten de metselaars enkel uniforme baksteen voor het opgaand metselwerk en afgeschuinde baksteen voor venster- en deuropeningen .

- losse scherven (15e-18e eeuw) in de bovenlaag ;geen opgraving mogelijk .

grote en
kleine
zaal
1682

1649

na
1682

1560-62

Kapel

Museum

Chronologie

BEGIJNHOF KORTRIJK : gracht

Tijdens de aanleg van een ondergrondse citerne in de moestuin werd vastgesteld dat de gracht ten oosten van het complex ook grote delen van de moestuin innam en tot op 9;37 m afstand van de oostelijke gevel van woning nr. 27 en grote zaal reikte .

Tot -0,70/-0,90 bestaat de bodem er uit huishoudelijk afval ,hoofdzakelijk van de 17e tot de 20e eeuw ;enkele oudere voorwerpen werden wellicht verplaatst .

Vanaf -0,90 bestaat de bodem er uit opvulling met aarde , puin en scherven ;organische resten .

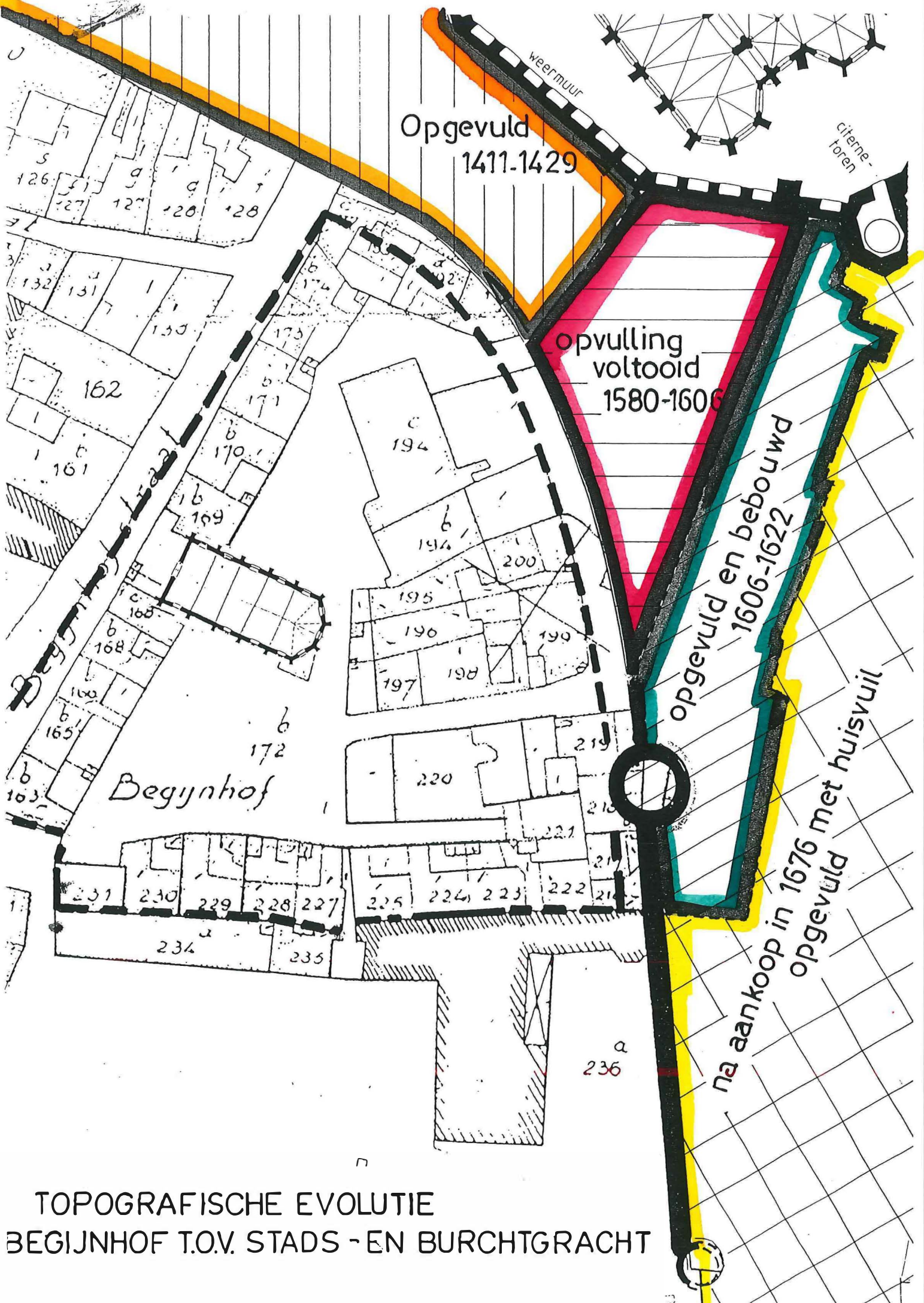
Vanaf -2,30 tot -3,37 bestaat de bodem er uit een inktzwarte sliblaag als grachtbodem . Talrijke afvaltypes komen er in voor ,die aanwijzen dat de gracht nog tijdens de 16e eeuw in gebruik was .

Inventaris : baksteen ? x 5 x 12 cm
baksteen ? x 4,5 x 11 cm
daktegels ,rechthoekig ,met neusje
vloertegel ,vierkant , 2,3 cm dik
Doornikse kalksteen
Balegemse steen
bruinrode hoekpan
leien
dierenbeenderen
mortelresten
houtresten
majolica 2e helft 16e eeuw
oliefles uit Raeren ,1500-1600
grijs ,reducerend gebakken aardewerk
bordfragment in slib- en krastechniek
bruinrood gebruiksvaatwerk
enkele glasfragmenten
leder
Nurembergse rekenpenning
enkele vruchtenpitten
twijgen takken en boomwortels

Op 28-30 september 2004 werd de grachtbodem mechanisch aangesneden en werd de westelijke grachtrand op die diepte zichtbaar . Ligging en oriëntatie stemden exact overeen met de plattegrond ,die we op basis van de opgravingen 1990-2004 ,Franse voorburcht en begijnhof) hadden opgemaakt . Publicatie : monografie nr. 45 ,Kortrijk 2001 ,Fig.37 .

Op de bodem lagen in een vette ,zwarte en door jarenlange bezinking ontstane vulling o.m. een steengoedkruikje uit Langerwehe (Hurst ,Neal en Van Beuningen 1986 ,Fig. 91.276 :15e eeuw) , een biconische beker in steengoed uit Langerwehe (Hurst,Neal en Van Beuningen 1986 ,Fig.92.285 :1350-1450) en een oliefles in steengoed uit Raeren (Hurst ,Neal en Van Beuningen 1986 ,Fig. 94.304 :1500-1550).

Merkwaardige vaststelling : de gracht reikte op sommige ogenblikken van hoge waterstand tot aan de huidige Sint-Annazaal en het huis nr. 27 . Hun bijzonder diep ingegraven onderbouw (door peiling in april 2004 vastgesteld) vormt wellicht de uiterste westelijke begrenzing van de grachtvulling .

TOPOGRAFISCHE EVOLUTIE
BEGIJNHOF T.O.V. STADS - EN BURCHTGRACHT

Onderzoek van de centrale moestuin

Naarmate de centrale moestuin door de laatste begijnen als groententuin gebruikt werd , werden er steeds nieuwe munt- en aardewerkvondsten verricht . Vanaf 197 was het op die wijze mogelijk een muntenreeks aan te leggen , met als oudste stuk een dubbele Tournois van de Franse koning Filips IV de Schone ;le emissie ,1295-1303 .

In het kader van restauratiefase 4A heeft de bouwondernemer grote delen van de vindplaats mechanisch verwijderd ,o.m. voor de plaatsing van een hijskraan , het versterken van de funderingen van woningen 24 en 25 ,peilingen naar de onderbouw van woning nr. 27 ,de aanleg van een centrale watercisterne en het graven van sleuven voor bijhorende leidingen en rioleringen . Om die reden werd preventief ruim 70 % van de moestuin systematisch en thematisch uitgezeefd van 22 maart 2004 tot 29 oktober 2004 .

Deze activiteit bevestigde dat dit terrein vanaf ca. 1580/1606-1622 tot ca. 1990 aanhoudend als centraal stort van de begijnen in gebruik was . Het uitgezeven leverde o.m. 62164 scherven van aarden vaatwerk en bouwceramiek , 3235 fragmenten van glazen vaatwerk en vensterglas ,en 1799 metalen voorwerpen (vooral munten ,rekenpenningen ,lakenloodjes ,pelgrimsinsignes ,militaria) op .

Blijkbaar hebben de bewoonsters er vooral tijdens de 17e en de 18e eeuw hun huishoudelijk afval achtergelaten ;het ging zowel om oude stukken (vooral 16e-eeuwse) als om voorwerpen die slechts kortstondig gebruikt waren . Zowel importwaar als lokale en regionale producten waren er aanwezig ,alsook voorwerpen verwijzend naar huishoudelijke activiteiten (textielvervaardiging en -herstel , eigen school voor kinderen en textielonderwijs), elementen i.v.m. plaatselijke volksdevotie als militaria met betrekking tot tijdelijke aanwezigheid van soldaten of gebruik van sommige lokalen door de burgerwacht .

Dat er ook oudere voorwerpen aangetroffen werden (bv. pottenbakkersafval ,ca. 1250-1325) ,laat zich verklaren door het eeuwenlang storten van aarde en afval aan de rand van Nedervijver en burchtgracht .

1. Romeinse tijd

Net zoals tijdens het onderzoek van 1998 en 2000 kwamen ook nu weer Romeinse scherven aan het licht . Het is duidelijk dat het om verplaatst materiaal gaat ,er terecht gekomen bij graaf- en grondwerken of aanvoer van aarde van elders .

Herkenbaar zijn een bodem van een terra sigillatakomp Chenet 320 (4e eeuw) , twee fragmenten van zachtgebakken , handgevormde potten en vijf scherven van vaatwerk , grijs reducerend gebakken .

2. Periode ca. 1200-1250

Twee grijze , reducerend gebakken randscherven van kookpotten vertonen op de rand enkele rijen van ruitvormige , ingestempelde indrukken .

Dit vaatwerk , regionaal rond Schelde en Leie verspreid, werd o.m. in Kortrijk aangemaakt in een pottenbakkersbedrijf , waarvan het sort in 1997 teruggevonden werd . Dit ceramische product gaat er de hoogversierde kruiken vooraf en is benaderend te situeren in de periode 1200-1250 . Het zijn voorlopig de oudste , in het Begijnhof aangetroffen scherven .

3. Grijs , reducerend gebakken vaatwerk

In het totaal 4382 scherven van aardewerk , onder te brengen in een 12-tal vaatwerkvormen , reeds in omloop tijdens de late 13e eeuw en definitief uit het marktaanbod verdwenen omstreeks 1550-1580 .

Herkenbaar zijn : vuurstolpen , 2 types bakpannen , aspot , minstens drie types kookpotten , vormen met gelobde rand ; in feite gaat het uitsluitend om kook- en haardgerief .

4. Rood , oxyderend gebakken vaatwerk

Kortrijk - Begijnhof ,fase 4 A - 2004

Zeven Moestuin

Zes fragmenten van een kruik in steengoed uit Raeren.
Op de cilindrische buikfries komen mythologische fi-
guren voor .

Kohnemann 1982 , 205 .

In het totaal 40643 scherven van aardewerk ,behorend tot minstens 33 vaatwerkvormen : kookpot ,aspot , kruik ,schenkan, deksels ,papkomen , voorraadpotten ,zoutbakje ,container voor specerijen (?) ,bakpannen met volle en holle greep ,lollepot of vuurkorf ,vetvanger ,vergiel ,tuinpot ,lage borden .

Een bom of container (?) is voorzien van het ingestempeld wapenschild van Béthune (Fr. , département du Nord) ,16e eeuw .

Een miniatuurdekseltje ,mooi bruin loodgeglazuurd ,is wellicht te interpreteren als kinderspeelgoed .

De datering is zeer ruim ; waar sommige vormen zoals de vetvangers vooral 14e-15e-eeuws zijn , komen er duidelijk jongere types zoals de vuurkorf (17e-19e eeuw) voor . Steeds gaat het om gebruiksvoorwerpen uit haard ,keuken en tuin ,die meestal eeuwenlang haast ongewijzigd in omloop bleven en ons om die reden slechts weinig dateringsmogelijkheden opleveren .

5. Rood ,oxyderend gebakken slibversierd vaatwerk

In het totaal 1006 fragmenten van zowel vaatwerk als haardschermen .

We onderscheiden vier verschillende groepen :

A. Het bruinrode ,slibversierde vaatwerk omvat vooral papkommen en lage borden met brede ,geprofileerde rand ; niet zelden gaat het om sierschotels ,aan de binnenzijde en op de rand voorzien van een grillig aangebrachte decoratie van concentrische lijnen ,punten en strepen ,bloemen ,rozetten ,golflijnmotieven e.a. Bij de papkommen valt op dat de binnenzijde monochroom ,d.w.z. in één kleur ,afgewerkt is .

Opvallende aanwezige : een miniatuurvoorstelling van een driepootje is ongetwijfeld kinderspeelgoed (zie :bruinrood aardewerk).

Datering : reeds voorkomend vanaf de late 14e eeuw kende dit type vaatwerk een zeer sterke verspreiding tijdens de 16e-18e eeuw ;een deel werd vermoedelijk in Kortrijk zelf aangemaakt (pottenbakkerij aan de Kleine Leiestraat ?).

B. Rood ,oxyderend gebakken vaatwerk in slib-en kras

158

Kortrijk - Begijnhof ,fase 4 A - 2004

Zeven moestuin

Fragment van een medaillon in
steengoed uit Raeren ; voorstelling
van de gegeselde Christus ,die
door Petrus verloochend wordt (haan).

Kohnemann 1982 , 158 .

Hoofdzakelijk papkom en laag bord met brede rand en standring . Motieven : uitgeschrabde driehoekjes , boogvormige elementen , ingekraste bloem- op planttypes .

Twee blikvangers : fragmenten van twee vogelbeeldjes (fluitjes ?) met opgekleefde , ingedrukte en gekleurde ogen , oren mond en kam .

Datering : reeds bekend vanaf de late-middeleeuwen , maar voor Kortrijk hoofdzakelijk 16e-18e-eeuws .

C. Bruinrode borden uit Enkhuizen(ned.)

Aan de hand van de basisstudie van Anton Bruijn over de slibversierde borden uit Enkhuizen (1992) was het mogelijk een 13-tal scherven van grote schotels op vlakke voet en met een brede , afgeronde rand aan dit productiecentrum toe te schrijven .

Het decor bestaat uit concentrische lijnen op de brede rand en uit een grillig motief in het veld . De buitenrand is eveneens met wit slib bedekt .

Datering : begin 17e eeuw .

D. Bruinrode, loodgeglazuurde en slibversierde haardschermen

Er werden 23 brokstukken van bruinrode , loodgeglazuurde haardschermen aangetroffen . Deze half bolvormige voorwerpen werden met een zware , soms gelobde rand versterkt en aan de buitenzijde met groen glazuur afgedekt of met een grillige slibversiering afgewerkt . Deze bestaat uit golvende bladranken , punten en penseelstrepen , rozetten en stervormige voorstellingen . Het gaat om typisch hardgerief , geplaatst boven de nog smeulende asresten , die zo tijdens de nacht brandend gehouden werden . Samen met de slibversierde papkommen en sierschotels gaven zij aan het begijneninterieur een bont uiterlijk .

6. Witbakkend aardewerk

Bij het witbakkend aardewerk , vertegenwoordigd door 66 scherven , onderscheiden we eveneens vier soorten .

Kortrijk - Begijnhof ,fase 4 A - 2004

Zeven moestuin

Fragment van een medaillon in steengoed
uit Raeren .
Voorstelling van een buste ,naar links
gericht en omgeven met een barok ornament.

Köhnemann 1982 , blz. 127 .

A. Uit het Wesergebied zijn 57 fragmenten afkomstig , te herleiden tot één type : grote ,lage schotels op vlakke voet en met een brede rand ,die eindigt op een zwaar afgeronde lip . Binnenzijde en lip zijn volledig met geel slib afgedekt ; daarop heeft de pottenbakker het veld in concentrische zones van bruinrode cirkels ingedeeld .Daartussen is op de rand een decor van grillige ,radiale penseelstrepen an afwisselend bruinrode en groene kleur aangebracht .

Datering : HURST ,NEAL en VAN BEUNINGEN ,1986,P1.XV en Fig.119.375-376 : 1590-1620 .

B. Uit de regio Desvres-Sorrus (Fr.,département du Pas-de-Calais) zijn vijf scherven van een papkom afkomstig ;bandvormige rand ,vlakke voet ,2 liggende oortjes .

Typisch voor deze productieregio is de fijne witte kleipasta waaruit het voorwerp vervaardigd is . Op een achtergrond van geel slib is door inkrassen een centraal motief ,omgeven door een gearceerde band ontstaan .

Door de opgraving van een pottenbakkersstort in 1974-1975 in de school Molinet in het stadscentrum van Desvres zijn we beter ingelicht over dit type aardewerk .

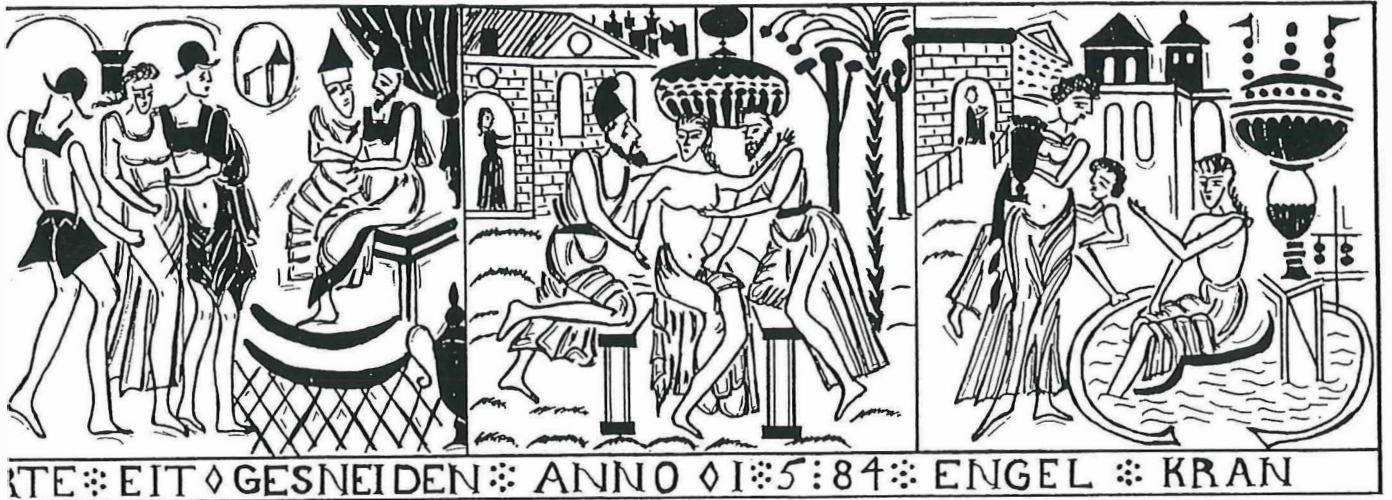
C. Onbekende herkomst :een dekseltje van witbakkende klei bedekt met groen glazuur .datering :onbekend .

D. Een klein schaalpje met in reliëf op de binnenzijde aangebrachte motieven werd ongetwijfeld uit een vormschotel vervaardigd .Groen glazuur ,harde ,witgrijze en korrelige klei. Wellicht is het religieus voorwerp , te identificeren als een pateen . De technische kenmerken wijzen Beauvais (Fr., département de l'Oide) als oorsprong aan . Vgl. metCartier 2001 ,Cat. nr. 401 , XVe eeuw .

7. Steengoed

In het totaal 4202 scherven ,als volgt naar herkomst te verdelen :

Langerwehe	84 fragmenten
Siegburg	101
Keulen	9
Frechen	57
Raeren	1779
Westerwald	1344
Bouffioulx	821
Varia	7

Kortrijk ,begijnhof 2004 ,fase 4 A

Uitzeven moestuin

Fragment van een cilindrische kruik met voorstelling
van de Geschiedenis van Suzanna , 1584 ; Raeren .

Bron : KOHNEMANN 1982 , 216 .

Door hun grijswitte klei , vaak met oranjerode vlekken , laten 101 scherven zich toeschrijven aan de productiecentrum Siegburg (Duitsland) ; drie versierde scherven .

Het meest herkenbaar zijn de lage schaaltes (Hurst, Neal en Van Beuningen 1986 , Fig. 88.257 , 1450-1550) , de drinkbeker op golvende voet (Ib., Fig.88.258 :15e eeuw) en kruiken.

Uit Langerwehe (Duitsland) zijn minstens 84 scherven afkomstig ; het bruine tot vaak paarse glazuur verwijst naar dit centrum , dat vanaf ca. 1350 waar aan onze streken leverde en toonaangevend bleef tot in de 16e eeuw .

Decoratieve elementen op 9 fragmenten bewijzen de aanwezigheid van producten uit Keulen , een stad waar steengoedbakkers tussen ca. 1500 en ca.1550 zeer actief waren . Uit hun werkplaatsen zijn afkomstig : een vroege baardmankruik , 6 scherven met eikenloof en 1 met een rozet op de cilindrische hals van een kruik . Vgl. met Hurst , Neal en Van Beuningen 1986 , Fig. 101, 327 :1500-1550.

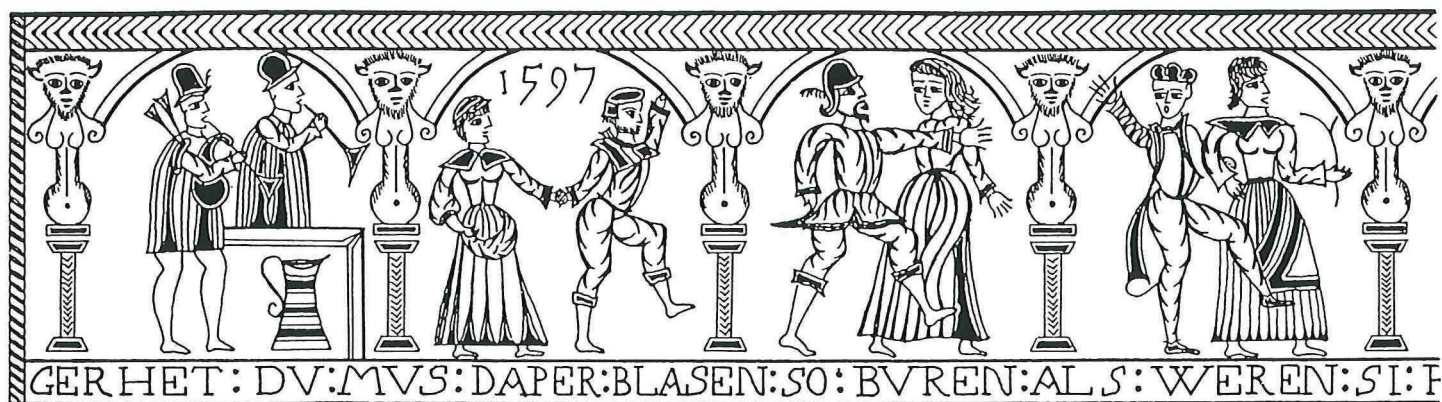
De gespikkelde zoutglazuur is eigen aan steengoed uit Frechen (Duitsland) ; minstens 57 scherven , waarvan twee versierd. Typisch product : een rond medaillon met een naar rechts kijkende man-met-baard , vaak voorkomend in combinatie met acanthusbladeren (Hurst, Neal en Van Beuningen 1986 , Fig.102.328 En Pl.38 , Fig. 104-105 : 1525-1575 .

Raeren (België , Oostkantons) leverde het gros van alle steengoedvondsten ; liefst 1779 bruin geglazuurde scherven zijn uit dit centrum afkomstig . Het gaat om ~~1679~~ onversierde en 106 versierde scherven , hoofdzakelijk te dateren van ca. 1550 tot ca. 1700 . Niet meegerekend die fragmenten die door hun grijs glazuur en hun kobaltblauwe beschildering tot de groep van het Westerwald gerekend worden .

Bij de producten uit Raeren zijn er heel wat identificeer- en dateerbaar . Wij noemen :

- een kruik met op de cilindrische buik mythologische voorstellingen ; Kohnemann 1982 , 205 .

- een kruik met op de cilindrische buik voorstelling van het leven van Suzanna , 1584 , door Engel Kran ; Kohnemann 1982, 216 .

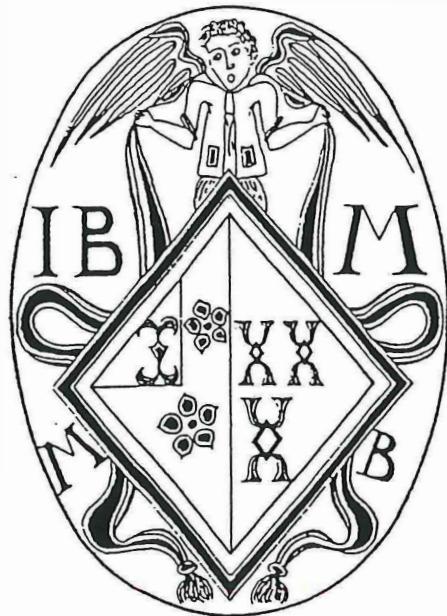
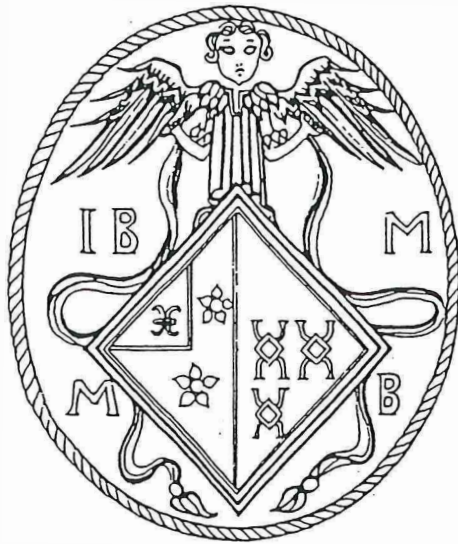
Begijnhof Kortrijk , 2004 , fase 4 A

Uitzeven Moestuin

Fragment van een boerendanskruid , eind 16e eeuw
Vgl. met Kohnemann 1982 , Fig. 195 , boven .

- een buikige kruik met rond medaillon met het wapen van J.B.Maes en M.de Boisshot ;Köhnemann 1982 , 75 .
- drie fragmenten van baardmankruiken .
- een biconische kruik met op de hals paneelindeling en ingestempelde bloemmotieven ;Hurst,Neal en Van Beuningen 1986, Fig. 99 ,gedateerd 1603 .
- een kruik met medaillon ,waarin het wapenschild van P;von Zchwarzenberg ; Köhnemann 1986 , 59.
- een kruik met in een rond medaillon de Geseling van Jesus ;Köhnemann 1986 , 158 .
- een kruik met centraal in het medaillon een vrouwenbus- te ;Köhnemann 1986 , 127 .
- een kruik met in het medaillon een zon met raadselachtig omschrift ; Mayer en Hellebrandt ,Abb.17 .
- een biconische kruik met cilindrische halsfries met or- nament en hoofden ;Hurst,Neal en Van Beuningen 1986 ,Fig.107.337 en Pl.45 :1600-1650 .
- een boerendanskruik met cilindrische buikfries ,begin XVIIe eeuw .
- een kamerpot met op de aanzet van het handvat de voor- stelling van een gezicht ;
- een kruik met op het medaillon het wapenschild W.E.van Bassen ,1606 ; Köhnemann 1982 , 17 .
- een kruik met in het medaillon een leeuw naar links , W.E. 1600 ;Köhnemann 1982 , 163 ,rechts .
- een kruik met het wapenschild Taets van Voorne en Cor- des de Wautripont ,handelaars in Antwerpen ; Köhnemann 1982 , 74 .

Een ander pottenbakkerscentrum dat sterk vertegenwoordigd is ,is Westerwald ; in het totaal werden 1344 scherven ,w.o. 139 versierde ,aangetroffen .Ze vertonen een grijs glazuur met kobaltblauwe ,soms mangaankleurige beschildering tussen de opge- kleefde op ingestempelde decoratieve elementen .Aanwezige vaat- werkvormen : de biconische kruik (1600-1650) , de kamerpot (vaak met centraal medaillon en flankerende leeuwen ,ca.1600- 1750) , de cilindrische Humpe of bierpot ,de 18e-eeuwse theepot en bijhorend dekseltje , de boerendanskruik naar het voorbeeld van Raeren ,ca. 1590-1620) , de schenkan met cilindrische hals en ingekraste druiventros- en ranken , een vogeltje (fluitje ?). Datering in hoofdzaak 17e en 18e eeuw .

Jean-Baptiste Maes,
Rat von Brabant, und
seine Ehefrau Marie die Boischot

Begijnhof Kortrijk ,
- woning nr.10 -1992
- moestuin 2004

Ook Bouffioulx en Châtelet bij Charleroi leverden steengoed aan de Kortrijkse begijnen ; van de 821 scherven zijn er 35 versierd ,o.m. een baardmankop , opgekleefde rozetten en leeuwenkoppen , medaillons met voorstelling van figuren (Van Bastelaer 1884 , Pl.III , 591-592) en het wapenschild van Oumale uit Bouffioulx (Van Bastelaer 1882 ,Pl.IV ,5).

Herkenbare vaatwerkvormen : de eenorige Schnelle , medailonkruiken ,lage bekers op vlakke voet ,biconische kruiken met panelen en opgekleefde elementen ,baardmankruik en voorraadpot. Datering : van de 17e tot en met de 19e eeuw .

Melden we nog de ontdekking van liefst 2110 bolletjes van steengoed (enkele van been) ;diameter schommelend van 0,6 cm tot 4,8 cm .

De functie blijft onbekend : in relatie tot textiel , als reinigingsmiddel voor wijnkruiken of gewoon kinderspeelgoed?

8. Hoogversierd aardewerk 1250-1325

Een opvallende aanwezige in de opgevoerde moestuin was een groep misbaksels van hoogversierde kruikproductie uit ca. 1250 ;dit aardewerk werd o;m. in Kortrijk in de Rijselsestraat vervaardigd (Despriet 1998). Wellicht is dit materiaal samen met elders verzamelde aarde in het Begijnhof terecht gekomen .

Uit de misbaksels blijkt dat hoogversierde kruiken en grijs ,reducerend gebakken vaatwerk in dezelfde ovenvulling gebakken werden .De verzameling omvat scherven met afgelopen druiplazuur ,aangebakken ovenpuin ,halffabrikaten,stukken met barsten ,aangebakken standringen en stukken met glazuur ,dat door té grote hitte van kleur en samenstelling gewijzigd is .

Types versiering : 4 , nl. streepjes , kepers ,schubjes en in doorsnede driehoekig ,opgekleefde reepjes ; groen ,geel en bruin glazuur en of slib .

9. Bruinrood aardewerk met mangaanoxylazuur

Deze typisch 18e- en 19e-eeuwse groep aarden vaatwerk is bedekt met een dikke ,purperachtige tot bijna zwarte glazuur . Bekende productiecentra (archiefbronnen) zijn o.m. Kortrijk en Menen .

Taets de Voorne und Cordes de Waudripaut
aus Antwerpen

Kortrijk , begijnhof 2004 ,fase 4 A

Uitzeven Moestuin

Fragmenten van een medaillon in steengoed uit
Raeren , ca. 1570-1600 .

Wapen van Taets de Voorne en Cordes de Waudripont ,
Antwerpen ; handelaar en feodale heer/grootgrondbe-
zitter in Vlaanderen en Henegouwen .

De vaatwerkvormen rusten op een vlakke voet ,een zware standring of drie aangezette poten . Ze bezitten een staand oor (greep) voor de vuurkorf ,2 liggende oren bij de kommen en een volle greep voor de bakpannen . Onder de rand vinden we niet zelden ingeknepen vingerindrukken .

Vormen : grote kommen , vuurkorf ,theepot ,koekepan , voorraadpot ,komfoor voor tafelspijs ,kommen met dekselgeul en lage borden .

Totaal aantal scherven : 360 fragmenten .

10. Aardewerk uit de Nederrijn(?)

Uit de regio van de Nederrijn is mogelijk een zeer hard gebakken ,ruwwandig aanvoelend aardewerk afkomstig ,gewoonlijk deels met groen glazuur bedekt ;grijswitte klei .

Herkenbaar : vormen op 3 poten ,met bandvormige rand , vlakke bodem , 2 liggende oren ,een dekselgeul ,een naar buiten staande rand en steelpannetje .

Totaal aantal scherven : 67 fragmenten .

11. Aardewerk uit Sars-les-Poteries (dép. du Nord).

Recent bodemonderzoek (ongepubliceerd) waas op het bestaan van enkele enorme pottenbakkersstorten in het centrum van de Noordfranse gemeente Sars-les-Poteries).

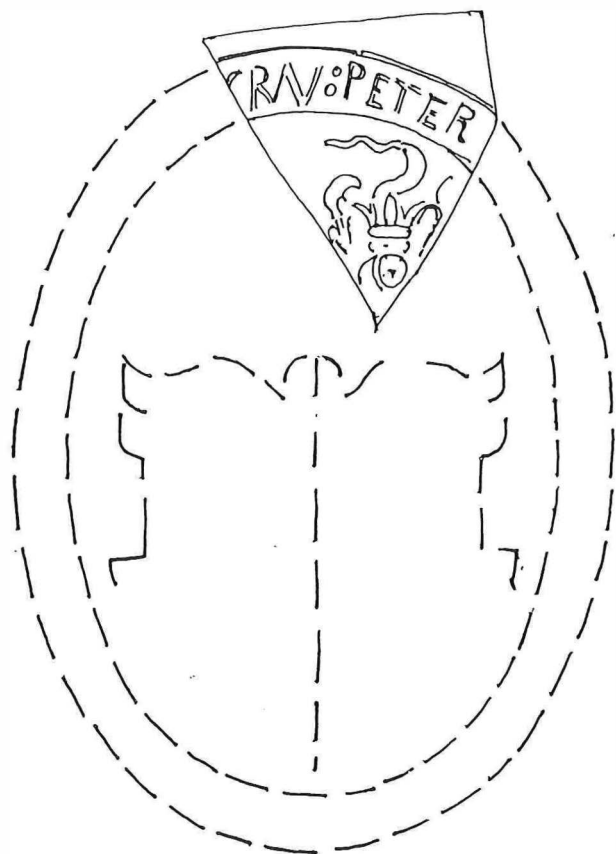
Kenmerkend is de beige ,hardgebakken klei met geel tot okerkleurig en gespikkeld glazuur dat vaak in banen aan de buitenzijde afgelopen is .

Vormen : met dekselgeul ,rustend op 3 poten .Deksels, lage kommen,kookpotten en kruiken .

Totaal aantal scherven : 33 fragmenten .

12. Majolica en faïence

Getuige van de levensstandaard van de Kortrijkse begijnen is de hoeveelheid majolica en faïence die in de moestuin aangetroffen is ; in het totaal 4433 scherven .

Kortrijk ,begijnhof 2004 ,fase 4 A

Uitzeven Moestuin

Fragment van een medaillon in steengoed uit Raeren;
wapen van Peter von Schwarzenberg en echtgenote Margareta Krümmel von Nechtersheim .
Eind 16e eeuw .

Bron : KOHNEMANN 1982 , 59 .

Bij de majolica zijn lage borden op standring toonaangevend ; in mindere mate herkennen we papkommen met twee liggende oren en de cilindrische albarello met ingesnoerde voet ,bestemd voor medisch gebruik .

Alle stukken zijn voorzien van een opgeschilderd motief , hetzij in een polychrome ,hetzij in een blauw-witte uitvoering . Meer dan de helft van de voor studie bewaarde voorwerpen is voorzien van een dambordmotief ,Het komt vaak voor tijdens de jongste productieperiode 1573-1630 in Antwerpen (Dumortier 2002) en kende een ruime verspreiding in de Nederlanden tijdens de tweede helft van de 16e eeuw .Vgl. met Pauwels1994 ,nrs.10-30.

Blikvanger is een grote schotel met een centraal medaillon, op de brede rand omgeven door driehoekige motieven van blauw , geel ,oker en groen ; vgl. met Pauwels 1994 ,nrs.74-78 en 80-81, Vlaanderen ,16e eeuw .

Hoofdleverancier :Antwerpse werkplaatsen .

Bij de faïence , in onze streken overvloedig aanwezig vanaf ca. 1620 ,was het vormenaanbod veel groter ;onder de vondsten van het Begijnhof herkennen we borden op standring of op vlakke voet, ploischotels ,papkommen , deksels ,albarello's ,kruikjes en schenkkannetjes ,bloempot en kandelaartje .

Overweegt het blauw-witte decor ,dan verschijnt er tijdens de late 17e eeuw een nieuw element ,nl. het gebruik van mangaan- kleurige beschildering ,vaak in Noordfranse werkplaatsen toegepast .

Herkomst : zowel Vlaamse ,Nederlandse als Noordfranse producenten ,van ca. 1620 tot heden .

13. Porselein

Aan het eind van de 17e eeuw verschijnt op het lokale markt-aanbod aarden vaatwerk van een bijzondere kwaliteit : porselein uit het Verre Oosten . Hiervan zijn in het totaal 316 fragmenten aangetroffen .

De vormenschat beperkt zich tot lage schoteltjes op standring en tot theekopjes .

De meeste voorwerpen zijn aan de binnenzijde beschilderd met kobaltblauw onder het glazuur en met bruin glazuur aan de buiten-

zijde .Uitzonderlijk vertonen enkele scherven een ijzerrood motief op het glazuur .

Datering : tussen eind 17e en het midden van de 19e eeuw.

14.Voorwerpen van witte pijpaarde

Inventaris : 46 patacons

1 Jesuskind (terra cooabeeldje)

1 vogel (terra cottabeeldje)

1 varia

De beeldjes en de patacons van witte klei vertonen zowel kerkelijke als profane voorstellingen ,vaak inspelend op politieke en tijdsgebonden evenementen . In het Begijnhof herkennen we o.m. een rozet ,een kroon , een pelikaan ,een ruiter te paard en andere elementen die puur decoratief geworden zijn . Steeds werden deze voorwerpen in een moule gedrukt ,gebakken en nadien ook beschilderd . Men treft ze o.m; aan op feestgebak .

Door de opgraving van een groot vondstcomplex aan de Antwerpse Kaasstraat is het mogelijk een groot deel van deze pijpaarden voorwerpjes te dateren in de tweede helft van de 16e en het begin van de 17e eeuw (Geyskens 2002).

15. Pijpen

Het systematisch zeven van het grote afvalstort in de moestuin van het Kortrijkse Begijnhof leert dat daar aardig wat pijpen gerookt werden ; in het totaal werden 584 scherven gevonden ,nl.:

- witte steel	416 ex.
- rode steel	5
- zwarte steel	1
- rode kop	5
- zwarte kop	1
- witte kop	101
- witte kop versierd	18
- mondstuk 20e eeuw	1 ex.

Het gaat overwegend om hielpijpen ,voorzien van een zij- en van een hielmerk ,zodat meestal een toeschrijving aan een werkplaats in het Nederlandse Gouda mogelijk is . Tussen de jongere producten herkennen we pijpen uit Onnaing en Kortrijk .

Datering : van ca. 1620 tot ca. 1950 ,met nadruk op de periode 1650-1850 .

16. Industriële ceramiek

Dat het huishoudelijk afvalstorten ook tijdens de 19e en de 20e eeuw verder in gebruik bleef ,bewijst het aantreffen van 5555 fragmenten van aardewerk in de moestuin .

Het gaat om vaatwerk ,gebakken in electricch aangedreven ovens en behorend tot zowel gewoon bruinrood vaatwerk ,steen- goed ,porselein ...enz. Het vertoont vormen ,glazuren en decoratieve elementen die tijdens het Ancièn Régime ongebruikelijk of onbekend waren ,zoals de mechanisch bedrukte decors en ingestempelde fabrieksmerken .

17. Bouwceramiek

Een andere uiting van de aanwezigheid van begoede inwoners in het Kortrijkse Begijnhof bestond uit het veelvuldig gebruik van vloer- en wandtegels als decoratieve bouwceramiek in het interieur . In het totaal werden in de moestuin 317 tegelfragmenten aangetroffen (6 majolica , 270 tingeglazuurde en 41 slibversierde exemplaren).

7 slibversierde mozaïktegeltjes (5,8 x 1,8 x 5,8 cm) dateren van het eind van de 13e en het begin van de 14e eeuw ; we sluiten niet uit dat het om puin gaat ,afkomstig uit het koor van de aanpalende O.-L.-Vrouwekerk .

Vierkente ,slibversierde en loodgeglazuurde tegels met een geometrisch motief vormen per vier samen een groter decoratief element ; we troffen ze reeds tijdens de opgravingen van 1998 als vloertegel aan in de begijnenhuizen ,gebouwd in 1622 .

Van regionale oorsprong is een groep van 17 tegels ,daterend van de 18e eeuw .Het gaat om palmetten- ,punt- ,vloei- en leeuwentegels .

Vier grote vloertegels zijn enkel monochroom geel of groen geglaazuurd .

Bij de tingeglazuurde tegels noemen we eerst zes fragmenten van Majolicategels ,tijdens de periode 1550-1600 in Antwerpen vervaardigd .

De tingeglazuurde wandtegels ,vooral uit Nederlandse werk-

plaatsen afkomstig ,vormen het leeuwenaandeel ;ze dateren globaal van ca. 1650 tot ca. 1850 .

We vonden de volgende afbeeldingen :

- polychroom bloemmotief in een ovaal ,ca.1650
- accoladetegels ,bloem , 17e eeuw
- kwadraattegels ,ca.1650
- kwadraattegels ,18e eeuw
- vloeitegel , 18e en 19e eeuw
- medaillontegels ,17e of 18e eeuw
- herdersscènes en ossekop , 17e eeuw
- mangaankleurig decor , 18e of 19e eeuw
- zeezichten en spinnetje ,18e eeuw
- hoekvullingen ,17e eeuw

TOT BESLUIT : globale inventaris ceramische vondsten

Romeinse tijd	8 scherven
1200-1250	2
Grijs ,reducerend gebakken	4382
Rood ,oxyderend gebakken	40643
Rood ,oxyderend en slibversierd	1006
Witbakkend aardewerk	66
Steengoed	4202
Hoogversierd aardewerk 1250-1325	141
Bruinrood ,mangaanoxydeglazuur	360
Nederrijn	67
Sars-les-Poteries	33
Majolica en faïence	4433
Porselein	316
Witte pijpjarde	49
Pijpen	584
Industriële ceramiek 19e-20e eeuw	5555
Bouwceramiek	317

Totaal : 62164 scherven

18. Glasvondsten

In het totaal werden 3235 fragmenten aangetroffen .

Bij het zgn. Waldglas onderscheiden we :

- potfles met halsring en opgetrokken ziel	14 fragm.
- beker met gekartelde voet	14
- parfumflesjes	7
- flessen met een lange hals	1
- varia bodems	5
- beker	1

De verzameling kristal- en loodglas omvat :

- kelkglas met holle stamknop	12
- flessen met zegel	2
- kelkglas met volle ,gefacetteerde stam	10
- kelkglas met volle balluster	10
- idem, niet gefacetteerd	8
- voetfragmenten van kelkglazen	26
- ribbeker	1
- noppenbeker	5
- kelkglas met netwerk	1
- varia kelkglazen	11
- vleugelglas	10
- flesjes	5
- borrelglas	5
- kraaltjes van glaspasta	7
- knikkers	9
- vensterglas met omgeplooid boord	3
- varia	15

Levenskwaliteit blijkt o.m. uit de vleugelglazen uit Antwerpse werkplaatsen (17e eeuw) en uit de talrijke kelkglazen met ballusterstam (17e eeuw) .Oudste voorwerp :een ribbeker is vooral uit vondsten van de eerste helft van de 16e eeuw bekend.

Jongere vondsten : de 19e-eeuwse borrelglazen en het Engelse loodglas .

Vermelden we aantreffen van enkele fragmenten van glas-in-loodvullingen ;dit vult een gelijkaardige vondst in woning 30 en 26 aan ,waar de resten nog in hun houten kader aanwezig waren .

Eveneens aanwezig :zowel handgeblazen als industrieel, modern vensterglas .

19. Bouwmaterialen

Ook bouwmaterialen werden in de moestuin als puin en afval spontaan achtergelaten . We inventariseerden volgende types :

- natuursteen : Doornikse kalksteen
 witte , krijthoudende kalksteen uit
 Pas-de-Calais
 Brabantse zandsteen
 Balegemse steen
 Ijzerhoudende zandsteen West-Vl.heuvels
 purperen leien uit Fumay/Maasstreek
 harde grés uit Béthune(Nord)
 slijpsteen (werkinstrument)
- baksteen : alle formaten van 12,5/13 x 6/6,5 x
 28 cm (late 13e-begin 14e eeuw) tot en
 met 20 x 6 x 9 cm (20e eeuw)
- vloertegels van vierkant formaat
- bruinrode daktegels met neusje aan de onderzijde ;
 diverse formaten van resp. 13,5 ,14,2
 en 15 cm breedte
- gebakken schouwelementen van 3,6 cm breedte ,aangewend
 voor het optrekken van ronde schouwen
 boven de nok van de daken
- Romeinse dakpanfragmenten : 3 ex. ,door verplaatsing
 van aarde en puin in deze context terecht
 gekomen .

Belangrijke vaststelling : uit de grote hoeveelheden grijsgroene en purperen leien valt af te leiden dat dit materiaal type vrij algemeen in het Begijnhof als dakbedekking aangewend werd ,hoewel daar thans (door 19e- en 20e-eeuwse restauraties) geen enkel spoor meer van te bekennen valt .

20. Metaalvondsten uit de moestuin (stort)

Door het eeuwenlang gebruiken van het perceel van de huidige moestuin als stortplaats , werden in de bodem honderden metalen voorwerpen aangetroffen ,vervaardigd van goud,zilver, brons ,tin ,ijzer en blik .

We proberen dit unieke vondstenmateriaal als volgt samen te vatten :

A. Geldverkeer ,fiscaliteit ,boekhouding

- . muntgewichten 11 ex. uit Antwerpen
- . Nurembergse rekenpen-
 ningen 29 ex.
- . munten ca. 800 ex. reiniging gaande

B. Persoonlijke status

- . zegelmatrijs 2 ex.

C. Textiel

. lakenloodjes	52 ex.	,w.o. 4 Kortrijkse
. kledinghaak	3 ex.	getorst
. gordelhaak	2 ex.	
. gordijnringen	84 ex.	
. knopen	57 ex.	
. gespen	61 ex.	
. gespen	2 ex.	zilver
. vingerhoeden	92 ex.	
. vingerhoeden	3 ex.	zilver
. lange naalden	9 ex.	
. spelden	30 ex.	

D. Kinderspel (brons)

. bronzen bikkels	54 ex.	soms met merkteken
-------------------	--------	--------------------

E. Varia (brons)

. moeilijk te identificeren		
. voorwerpen	154 ex.	
. kraantje wijnvat	1 ex.	
. katrolletje	1 ex.	
. sleutels (brond)	4 ex.	
. slot	1 ex.	
. belletje paartengetuig	9 ex.	
. boekbeslag	5 ex.	(1 met opschrift)
. kettingen	10 ex.	
. balans muntgewichten	1 ex.	
. weegschaaltje muntgewicht	1 ex.	
. beslagplaatje uurwerk	2 ex.	
. greep met uilvoorstelling	1 ex.	
. textielpincet(?)	1 ex.	
. klinknagels	16 ex.	
. brilmontuur	1 ex.	

F. Devotie en religie (goud,zilver,brons)

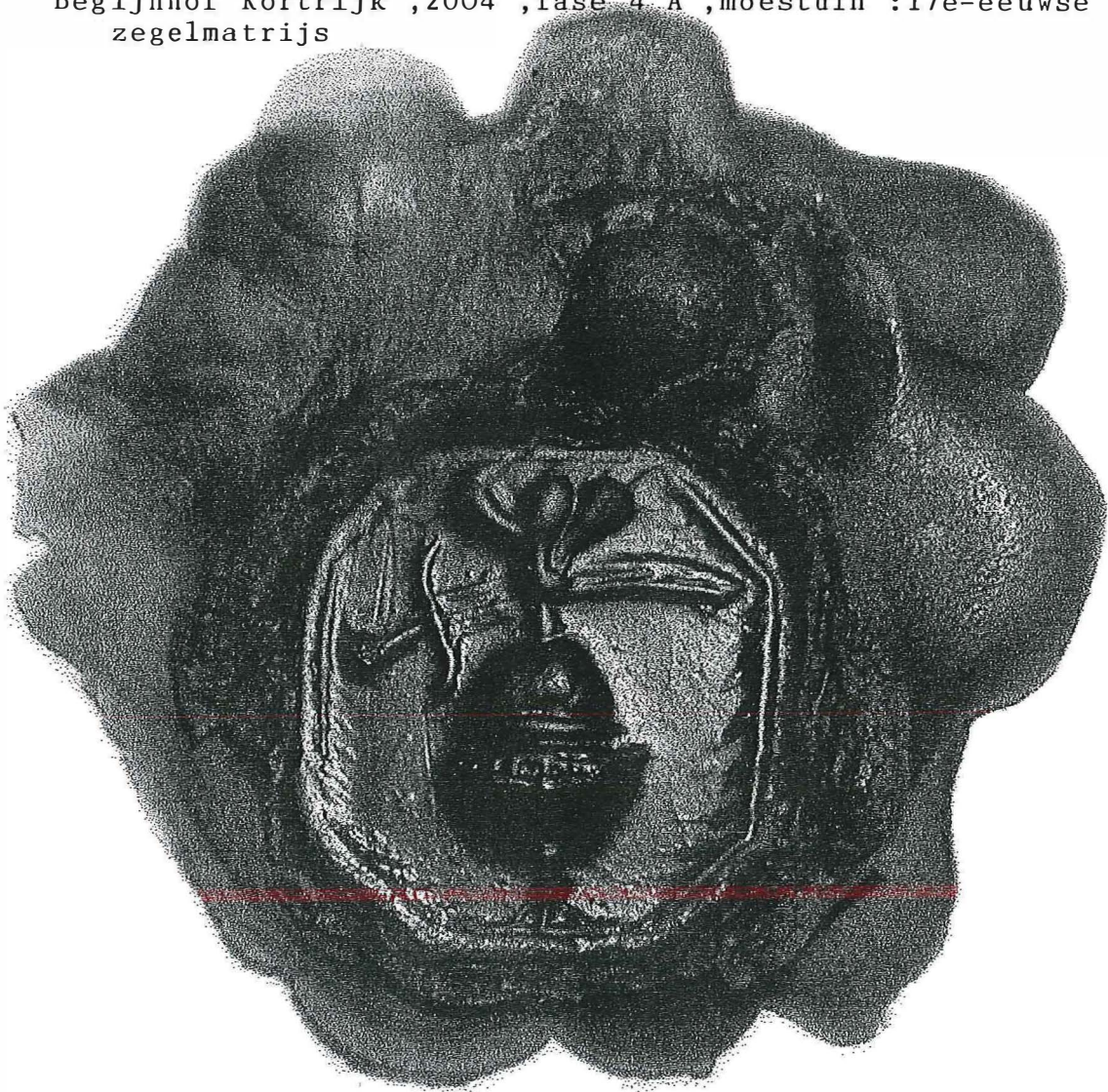
. pelgrimsinsignes	20 ex.	
. paternoster	1 ex.	
. kruisjes	7 ex.	(1 in goud)
. ringen (brons) ex-voto's	29 ex.	
. ringen (zilver)" "	11 ex.	
. ringen (goud) " "	2 ex.	
. ooring(zilver)" "	1 ex.	

G. Militaria (brons ,lood ,ijzer)

. 20e-eeuwse kogels	8 ex.
. regimentsinsigne	1 ex.
. Andenken 1915 (Duits)	1 ex.
. loden musketkogels	77 ex.

Begijnhof Kortrijk ,2004 ,fase 4. A ,moestuin :17e-eeuwse zegelmatrijs

. ijzeren musketkogels	2 ex.
<u>H. Voorwerpen van lood</u>	
. vatie (functie ?)	41 ex.
. penningen	2 ex.
. glas-in-lood	1 ex.
<u>I. Voorwerpen van ijzer</u>	
. nagels	35 ex.
. messen	12 ex.
. varia	15 ex.
. muurkram	3 ex.
. schaartjes	16 ex.
<u>J. Voorwerpen van tin</u>	
. lepels	3 fragm.
. varia	4 ex.

21. Natuursteen uit het stort in de moestuin

Door het gebruik van de (huidige) moestuin als centraal stortkwal daar vooral tijdens de 17e en de 18e eeuw nogal wat natuursteen als puin terecht .

We onderscheiden drie soorten :

- A. Bouwmaterialen ,nl.: Brabantse steen (profiellijsten)
 Balegemse steen (omlijstingen)
 Doornikse steen (functie ?)
 IJzerzandsteen (enkele blokjes)
 Grés uit Béthune
 Witte ,krijthoudende kalksteen
 uit Pas-de-Calais
 Basèclessteen(vloertegels)
 grijsgroene en purperen leien
 uit Fumay en Chimay(Maas)

Twee vaststellingen m.b.t. de leien :

- voor de restauraties van de 19e eeuw o.l.v. groot-juffrouw C.Hiers moeten heel wat huizen en of bijgebouwtjes aanvankelijk met leien bedekt geweest zijn .

- uit enkele leifragmenten heeft men vier ronde speelschijfjes gehouwen ,bruikbaar in het kader van spel en ontspanning ;diameter van 3,4 tot 5,2 cm .

- B. Werktuigen : een 7,2 cm lange steen deed dienst als

wet- of slijpsteen voor messen en tuingerief .Vermoedelijk gaat het om kwartssofyllade ,een materiaal dat uit de Ardennen afkomstig is .

C. Vuursteen is opvallend in de bodem van de moestuin aanwezig . In het totaal werden 159 exemplaren aangetroffen , gaande van trapeziumvormige geweerkeien tot kernen ,kloppers , ruwe keien en vooral afslagen en klingens (van 4 tot 9,4 cm lengte). Het gaat om overwegend grauwwarte tot zwarte vuursteen die regelmatig een slagvlak ,een bulbus en retouches vertoont. Duidelijk is dat hier op een eerder onbeholpen wijze gepoogd werd te voorzien in vuurkeien , waarmee in een dubbelhaak(geweer) musket en pistool het buskruit tot ontbranding geslagen werd . Samen met de loden musketkogels bevestigen deze voorwerpen dat er tijdens de 17e en de 18e eeuw in het begijnhof regelmatig soldaten met vuurwapens gestationeerd waren .

22. Organisch materiaal

Het uitermate fijn uitgezeven van de stortvulling leverde 48 voorwerpen ,vervaardigd van been en van ivoor op ,nl.:

- waaier	1	exemplaar
- mesheft	3	
- speelschijfjes	6	
- knopen	23	
- speldenkoker	2	
- borsteltje	1	
- domino	2	
- kraaltjes	2	
- onbekende functie	8	

Het gaat om 4 voorwerpen met betrekking tot persoonlijke verzorging en uitstraling (borsteltje ,waaier ,kralen) ,kleding (knopen) ,spel en vermaak (schijfjes ,dominoblokjes) ,textiel (speldenkoker) en andere gebruiksvoorwerpen (messen).

Voeg hierbij 121 goed bewaarde bikkels van dierenbeenderen ,die samen met de bronzen exemplaren als speelgoed gebruikt werden .

Besluit : nieuwe inzichten rond de evolutie van het begijnhof

Het Kortrijkse begijnhof is gebouwd op de plaats van een in de zanderige bodem uitgeschuurde erosiegeul ,die men tijdens de middeleeuwen dankbaar gebruikt heeft voor het opzetten van een waterspaarbekken ten dienste van de grafelijke watermolen .

De opeenvolgende opgravingen vanaf 1970 laten inzake het begijnhof de volgende chronologie toe :

13e eeuw : reeds als spaarbekken bestaand .

1297-1302 : in het kader van de Franse voorburcht van een krachtige waterkeermuur met spuien voorzien en tot burchtgracht uitgebreid .

1359 : verkoop door het O.-L.-Vrouwekapittel van een burchttoren aan de stad (vanaf eind 14e eeuw : Artillerietoren).

1411/1415 tot 1429 : opvulling burchtgracht met aarde van elders in de stad aangevoerd .Op die plaats verrijst in 1606-1622 de huidige noordelijke groep begijnenwoningen .

1500-1580 : opvulling van het deel van het waterspaarbekken ,waar zich nu de moestuin bevindt .Opgraving 2004 bevestigt ligging gracht ,grachtbodem en situeert opvulling in 1500-1580.

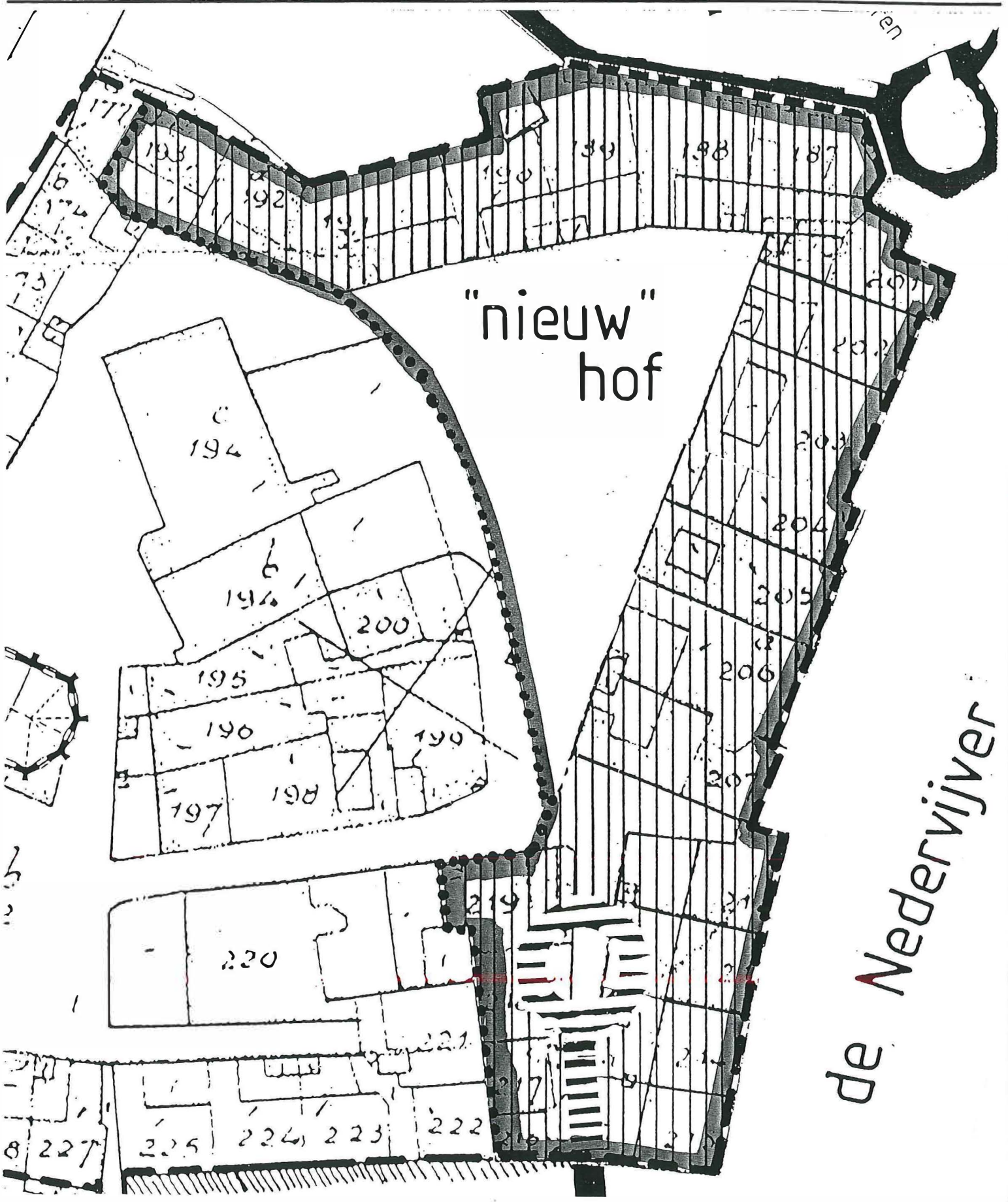
1606-1622 : machtiging tot verruiming van het maximum aantal begijnen mondt uit in sloping van de toren achter het begijnhof en de bouw van de oostelijke groep begijnenwoningen . Daartoe werd het terrein bouwrijp gemaakt door systematische opvulling tussen 1580 en 1622 .

1622-1900 : de lager liggende ruimte tussen Sint-Anna-zaal en oostzijde begijnhof wordt het centrale stort van alle bewoonsters ; een uitzonderlijk aantal vondsten in 2005 is het resultaat van geduldig uitgeven van deze stortplaatsbodem.

1676-1677 : wat nog van het vroegere waterspaarbekken overbleef ("de Nedervijver") wordt door de Franse gouverneur

de Perthuis i.o.v.Lodewijk XIV aan omwonenden verkocht en werd in de daaropvolgende kwarteeuwals stedelijke stortplaats gebruikt. De opgravingen van 1994(Kanunnikpoort) , 1992 (begijnhof) ,1998 en 2000(begijnhof) bieden een inzicht op de inhoud en de opbouw van wat nu de oostelijke tuin van het begijnhof is .

Het nieuwe begijnhof
ontstaan na opvulling gracht
·sloping toren 1622
·nieuwbouw 1606-1622

de Nedervijver